

HER ŞEY

GEÇİP

GİDER

ROMAN

VASİLİ GROSSMAN

4. BASKI

ÇEVİRİ: AYŞE HACIHASANOĞLU

♥can
modern

VASİLİ GROSSMAN
HER ŞEY GEÇİP
GİDER

Can Modern

Her Şey Geçip Gider, Vasili Grossman

RuŐa aslından eviren: Ayşe Hacıhasanoğlu

Vsyo teyot

© 2010, Yekaterina Vasilyevna Korotkova ve Yelena Fyodorovna Kozikina

Önsöz: © 2010, Robert Chandler

© 2013, Can Sanat Yayınları A.Ő.

Bu eserin Türkçe yayın hakları AnatoliaLit Telif ve Tercümanlık Ltd. Őti. aracılığıyla alınmıŐtır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dıŐında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2013

4. basım: Aralık 2023, İstanbul

Bu kitabın 4. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Őirin Etik

Editör: Sabri Gürses

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak uygulama: Bilal Sarıteke

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve DıŐ Tic. Ltd.

Maltepe Mah. DavutpaŐa ifttehavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-5949-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAğITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ő.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

VASİLİ GROSSMAN
HER ŞEY GEÇİP
GİDER

ROMAN

Rusça aslından çeviren
Ayşe Hacıhasanoğlu

♥can

Vasili Grossman'ın Can Yayınları'ndaki diğerk kitabı:

Yaşam ve Yazgı, 2012

VASİLİ SEMYONOVİÇ GROSSMAN, 1905'te Ukrayna'da, Yahudi bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Moskova'da kimya mühendisliği eğitimi gördü. İkinci Dünya Savaşı'nın başından itibaren savaş muhabiri olarak Sovyet ordusuyla birlikte Moskova, Stalingrad, Kursk ve Berlin savaşlarına katıldı. 1943-1946 arasında İlya Ehrenburg'la birlikte, Almanların işgal altındaki SSCB topraklarında Yahudilere uyguladıkları vahşeti anlatan *Çornaya Kniga* (Kara Kitap) adlı çalışmayı hazırladı. İlk kez tanıklıklara dayalı bir belge niteliği taşıyan kitap, Stalin'in "kozmpolitizm"e karşı başlattığı kampanya nedeniyle imha edilerek, ancak yıllar sonra gün ışığına çıkabildi. *Narod Bessmerten* (Ölümsüz Halk) romanı, tıpkı *Stepan Kolçugin* gibi Stalin Ödülü'ne aday gösterildi ama Stalin tarafından veto edildi. Grossman'ın bir sonraki eseri *Za Pravoye Delo* (1952, Haklı Bir Dava Uğruna) önce övüldü, sonra kınandı. Grossman'ın Nazi ölüm kamplarını anlatan ilk yazı olan (1944) *Treblinka Cehennemi* adlı makalesi, Nürnberg Davaları'nda yeniden yayımlandı ve belge olarak kullanıldı. Başyapıtı *Yaşam ve Yazgı'yı* 1960'ta bitirdi ancak yayımlanamadı. Rejim muhalifleri tarafından ülke dışına çıkarılan kitap ilk kez 1980'de İsviçre'de basıldı. "20. yüzyılın *Savaş Barış'ı*" olarak nitelendirilir. Sovyet toplumunu *Yaşam ve Yazgı'dan* daha da ağır eleştiren *Her Şey Geçip Gider'i* tamamladı. 1964'te Moskova'da öldü. Ölümünden sonra derlenerek yayımlanan İkinci Dünya Savaşı yazıları, eleştirmen ve tarihçiler tarafından bu alandaki en önemli çalışmalarından kabul edilir.

AYŞE HACIHASANOĞLU, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü 1973'te bitirdikten sonra yedi yıl çevirmen olarak SSCB Büyükelçiliği Basın Bürosu'nda çalıştı. Bu dönemde "Ekim Devrimi Sonrası Türkiye Tarihi" ve "Bir Karagün Dostluğu" çevirileri yayımlandı. Dostoyevski'den *Karamazov Kardeşler* ve *Uysal Kız*, Tolstoy'dan kısa öyküler, *Kafkas Esiri* ve *Diriliş*, Turgenyev'den *Babalar ve Oğullar*, Gorki'den seçme öyküler *Makar Çudra*, *Bozkırda*, *Seyirciler*, Amerika'dan *İtalya'ya*, *Edebî Portreler* ve Aleksandr Bogdanov'dan *Kızıl Yıldız* ve Vasili Grossman'dan *Yaşam ve Yazgı* çevirileri arasındadır.

Her öykü bir armağan olabilir

Vasili Grossman sadece tüm zamanların en büyük savaş romancılarından biri olarak değil, aynı zamanda Şoah ya da Holokost'un en önemli tanıklarından biri olarak bilinir. Nazi ölüm kampları hakkında yazılmış ilk makalelerden biri olan *Treblinka Cehennemi* (*Znamya* dergisi, Kasım 1944) Nürnberg davalarında kanıt olarak kullanıldı. Daha da önemlisi, *Yaşam ve Yazgı* adlı büyük romanının bir bölümünde, Grossman, romanın Anna Semyonovna adlı kahramanının ölmeden kısa süre önce, Nazi işgali altındaki bir kentin Yahudi gettosunda kaleme aldığı ve Moskova'ya göndermeyi başardığı mektubuna yer verir. Romanda annesinin edebî bir portresi olarak yer alan Anna Semyonovna'nın artık "Son Mektup" diye anılan bu mektubu, Doğu Avrupa Yahudileri için yazılmış en sarsıcı ağıttır.

Romanlarında tarihe Grossman kadar geniş yer verebilen romancı sayısı azdır. *Yaşam ve Yazgı* adlı anısal roman *Her Şey Geçip Gider* adlı romanın yaklaşık dört katı, ama *Her Şey Geçip Gider*'in tarihsel kapsamı bazı açılardan çok daha geniştir. Merkezde yer alan hikâye –ömrünün otuz yılını Gulag'da harcamış olan elli yaşlarındaki İvan Grigoryeviç'in Stalin'den sonraki Rusya'da kendine yer bulma mücadelesi– 1937 yılının Moskova hapisanelerini, kamplarda acı çeken kadınları, Stalin'in 1940 sonlarında Sovyet bilimini yozlaştırmasını, 1950 başlarındaki Yahudi karşıtı kampanyaları, Lenin ve Stalin'i, "Rus köleliği"nin köklerini konu eden bölümlerle kesik kesik anlatılır.

Grossman'ın birçok düşüncesi, özellikle de Stalin'in hem Rus devrimci geleneğine hem de Rus gizli polisine bağlı olduğu ve onun paranoyasının, kısmen, bu iki bağlılığın ruhunda çatışmaya girmesinden kaynaklandığı fikri hâlâ sarsıcı bir şekilde cesur bir fikir olarak durmaktadır. Romanda küçük bir oyun yapılmıştır: İvan'ın büyük bir olasılıkla yıllarca önce kendisinin kamplara gönderilmesine neden olan ihbarcıyla tesadüfen görüşmesinden sonra yapılan göstermelik bir duruşmada, okurdan dört ihbarcı, yani dört farklı "Yahuda" hakkında hüküm vermesi istenir. Grossman hem savcuyu hem de savunmayı şaşırtıcı ve canlı bir şekilde konuşturur; jüri üyeleri olan bizler sık sık beklenmedik bir şekilde yakalanırız, sürekli fikrimizi değiştirmek zorunda kalırız. Sonunda dava düşer, yaşayan herkesin birtakım tavizler vermiş olduğu ve sadece ölülerin, konuşamayan ölülerin hüküm vermeye hakkı olduğu düşüncesiyle sona erer.

Bu konu dışı metinlerin bir kısmı İvan'ın düşünce ya da yazıları olarak verilir. Ukrayna'da üç ila beş milyon köylünün ölmesine yol açan 1932-1933 *Holodomor* (Ukrayna dilinde "Açlıktan Ölme") ya da Açlık Terörü diye bilinen olayın anlatıldığı en güçlü bölüm, İvan'ın ev sahibesiyken sevgilisi olmuş olan Anna Sergejevna tarafından anlatılır. Anna Sergejevna'nın kendisi de bu kıtlığa yol açan önlemlerin uygulanması işinde rol almıştır. Anna çekici bir karakterdir ve hem öyküyü anlatan orta yaşlı Anna'yla hem de kıtlık döneminin genç Anna'sıyla özdeşlik kurmaktan kaçınamayız; bir kez daha, Grossman okurdan mesafeli bir şekilde öfkelenme hakkını esirger. Geçen yüzyılın çok az bilinen bir soykırımını anlatan bu bölüm hassas, karmaşıklık ve dayanılmaz bir berraklıktadır. Sadece Dante, kapatıldıkları kulede açlıktan ölümü bekleyen Ugolino ve oğullarının hikâyesini anlatırken, açlıktan ölmeyi böylesine etkileyici bir şekilde anlatabilmiştir.

Grossman'ın yazarlık hayatının neredeyse her ânı –ölümünden sonra bile– uzun ertelemeler ve bezdirici, ertelenen mücadelelerle geçmiştir. Editörler, yayımcılar ve siyasetçiler Grossman'ın ele aldığı konunun acı verici ve inatçı doğasına

kendilerine has, aynı türden bir inatçılıkla yanıt verdiler. Bugün “Haklı Bir Dava İçin” adıyla bilinen, *Yaşam ve Yazgı*’dan önceki dönemi anlatan, güzel ama daha “ortodoks” denebilecek savaş romanına başlangıçta “Stalingrad” ismini koymuştu. Mihail Şolohov o dönemde Sovyet edebiyatında sözü dinlenen biriydi ve aşağılayıcı bir tavırla, “Acaba kime teslim ettiniz Stalingrad hakkında yazma işini?” diye sorunca hemen değiştirilmişti kitabın ismi. Şolohov basit bir Yahudi’nin Rus tarihinin en görkemli dönemlerinden biri hakkında yazmaya, üstelik de çok doğru bir şekilde yazmaya hakkı olmadığını kastediyordu ve ne demek istediğini herkes anlamıştı. Grossman ve editörleri 1949-1952 yıllarını yetkililerin taleplerini karşılamaya çalışarak geçirdi. Yazar en az on kere düzeltti kitabı ve *Novi Mir* adlı edebiyat dergisinin editörleri romanı yayımlamak için üç kez harekete geçti, sonunda, 1952 yılında aşırı sansürlü bir hali yayımlandı. Daha az sansürlüsü 1954’te, sansürsüz haliyse 1956’da yayımlandı. *Yaşam ve Yazgı*’nın elyazmasına KGB el koydu. Komünist Parti Merkez Komitesi’nin önemli bir üyesi olan Mihail Suslov bu kitabın üç yüzyıl yayımlanamayacağını söylüyordu. Hiciv yazarı Vladimir Voinoviç metnin bir mikrofilmünü Batı’ya kaçırdı, ama Rusça ilk baskıyı yapacak bir yayımcı bulmak için beş yıl uğraştı – bu gecikmenin bir nedeni de Rus göçmenler arasında yaygın olan antisemitizm olabilir. Grossman’ın arkadaşları ve hayranları hayret ve şaşkınlık içindeydi. 1961 yılında, *Yaşam ve Yazgı*’nın “tutuklanması” diye andığı olaydan sonra, Grossman kendini sanki “karanlık bir köşede boğulmuş” gibi hissettiğini söylemişti. Yirmi yıl sonra bir yayımcı bulamadığı için hayal kırıklığı yaşayan Vladimir Voinoviç, Grossman’ın ikinci kez boğulduğunu hissettiğini söylüyordu.

Yaşam ve Yazgı’nın 1980’lerin ortalarında yayımlanan ilk çevirilerinden sonra bile, Grossman’ın ün kazanması kolay olmadı.

Grossman postmodernizme vakit ayıramazdı, postmodernizmin de ona vakit ayırmamış olmasına şaşmamak gerek. Berlin Duvarı’nın çöküşünü izleyen on yılda tarihin ağırlığın-

dan kurtulabileceğimizi hayal etmek, farklı metaforlar, farklı vizyonlar benimsediğimiz zaman tarihin ağırlığından kurtulabileceğimizi düşünmek mümkün sayılırdı. Fakat bugün, ekolojik kriz derinleşir ve Batı peş peşe birbirinden daha çözümsüz görünen çatışmaların içine sürüklenirken, gerçeğin inatçılığından kuşku duymak çok daha zor – ve Grossman’ın gerçekçiliği bugün her zamankinden daha değerli görünüyor. Grossman hem zeki hem de hayat dolu bir yazar ama oyuncu değil; hayal mahsulü ögelere yer vermiyor. Dil açısından yalın, sıradan sözcükler yetersiz kalırsa edebî hünerini sergilemekten kaçınmıyor. Coleridge “hayal gücü”nü “gerçeğin ruhunu esaretten kurtarma gücü,” diye tanımlamıştı, eğer bunu kabul edersek, o zaman Grossman çok güçlü ve daha da önemlisi, çok kararlı bir hayal gücüyle donatılmıştı.

Tek bir insanın XX. yüzyıl tarihinin en korkunç zamanlarını, Stalingrad kuşatmasını, Holokost’u, Açlık Terörü’nü bu kadar berrak bir şekilde yazabilecek güce sahip olması inanılacak gibi bir şey değil. Böyle bir gücün kaynağı bir sır olarak kalmalı, ama Grossman bu gücün kaynağının ölen annesi, Yekaterina Savelyevna’nın hatırası olduğunu söylerdi kesinlikle. Onu 1941 yılında kurtarmak için elinden geleni yapamamıştı, onu Moskova’ya gelmeye, böylece Alman işgalinden kaçmaya ikna edememişti, bu yüzden suçlu hissediyordu kendini. Fakat bu suçluluk itirafı onu zayıflatmamış, açıklığını ve kararlılığını artırmıştır sanki. Viktor Ştrum’un (birçok açıdan Grossman’ın otoportresi gibidir) *Yaşam ve Yazgı*’daki hikâyesinin iyimser denebilecek sonu bunu düşündürür. Masum olduğunu bildiği insanlara ihanet ettikten sonra, Ştrum ölen annesinin ona başka bir zaman daha iyi hareket etmesi için yardım edeceğini umut ettiğini söyler; romandaki son sözleri (Bölüm 56) “Neyse bakalım, belki de gücüm yeter. Senin gücün anne...” olur.

Grossman, annesinin, bir bakıma *Yaşam ve Yazgı*’nın sayfalarında hayata devam ettiğine inanıyordu. Ölümünün yirminci yıldönümünde yazdığı bir mektupta şöyle diyordu:

Ben sen oldum sevgili anne, yaşadığım sürece, sen de yaşayacaksın. Öldüğüm zaman bu kitapta yaşamaya devam edeceksin, sana ve kaderi senin kaderine bağlı olanlara adadığım bu kitapta...¹

Grossman'ın annesi *Her Şey Geçip Gider*'de de varlığını hissettirir. Anna Sergeyevna kâbus görürken annesine seslenen İvan'ın yatağının başucuna gelir. Onun kıtlık hikâyesinin havası da Anna Semyonovna'nın gettoda yazdığı son mektuba benzer; bu iki bölüm Grossman'ın büyük başarıları arasındadır ve ikisi de birer ağıttır – ölen milyonlarca insan için yazılmış, yok edilen bütün dünyalar için yazılmış iki ağıt. İki bölüm de tarihsel olarak doğrularla doludur; iki bölüm de büyük bir şair hassaslığıyla yazılmıştır.

Her Şey Geçip Gider tamamlanmamış bir eserdir; Grossman romana 1955 yılında başladı, 1964 Eylülünde, hastanede geçen son günlerinde hâlâ gözden geçiriyordu. Eser yapı olarak dengeli değildir ve taşıdığı tarih yükü o kadar büyüktür ki, ağırlığıyla birçok romanı ezer. Buna rağmen, *Her Şey Geçip Gider* bir sanat eseridir; tarihsel belge olarak önemli olsa da, tarihsel belgeden çok daha öte bir şeydir. Romanın son kısmında yer alan, Lenin ve Stalin konulu denemeler İvan Grigoryevič'i gözden kaybetmemize neden olsa da, hatta İvan zamanla Grossman'ın kendisinden ayırt edilmez bir hale gelse de, İvan'ın yazgısı bizi etkiler. Romanın yapısı şematik sayılabilir, ama anlamlıdır; bu yapının merkezinde hikâye anlatmanın, tarih anlatmanın, benim ve sizin hikâyenizi, onun hikâyesini anlatmanın bir armağan olabileceği fikri yer alır. İlk bölümlerde İvan ve kuzeni Nikolay, uzun zamandır beklenen kavuşmaya büyük umutlarla hazırlanır. İvan kamplarda görüp geçirdiklerinin yükünden kurtarılmayı bekler; Nikolay, başarılı bir bilimcidir, “özgür” kalmak için verdiği bütün tavizler yüzünden hissettiği suçluluk yükünden kurtarılmayı umut eder. Fakat, Ni-

1. Fyodor Guber, “Pis'ma materi, pisma k materi” (*Nedelya* dergisi, 41. sayı, 10-16 Ekim 1988).

kolay İvan'ın varlığını ve onun beraberinde getirdiği kamp havasını tehdit gibi algılar, o yüzden herhangi bir gerçek konuşma, hikâye alışverişi yaşanmaz. İvan apar topar gider, eskisinden de yalnızdır ve yükü ağırlaştır.

Romanın ikinci yarısında, İvan anlayış ve sevgiyle karşılaşır; iki kuzen arasındaki başarısız sohbet İvan ile sevgilisinin sahici sohbetiyle denge bulur. Anna Sergeyevna'nın –kendisinin de suç ortağı olduğu bir soykırım eylemi olan– Açlık Terörü hikâyesi bir aşk hediyesidir. Hikâyeyi akıcı bir şekilde, mutlak güvenle ve mutlak doğrulukla anlatır. Acısını İvan'a yükleyerek ondan kaçmaya çalışmaz, Grossman da okura yükleyerek kendi acısından kaçmaya çabalamaz. Grossman sadece, çok az hatırlanan milyonlarca insanın hayatı ve ölümü için elinden geleni yapmaktadır.

İvan bu büyük hediye kabul eder, nazikçe yanıtlamak için elinden geleni yapar. Anna'yı kaybeder –önce hastalık gelir, sonra ölüm– ama bu onların sohbetlerini sona erdirmez. Tıpkı Grossman'ın annesine mektup yazmaya devam etmesi gibi, İvan da hayalinde Anna'yla konuşur ve ona –eskiden yegeninin olan okul defterine– Lenin, Stalin ve Rusların “köle ruhu” hakkındaki tavizsiz düşüncelerini yazar. İvan bu kesintisiz sohbetin önemini tam olarak anlamıştır; sondan bir önceki bölümde kısa süre önce ölen Anna'ya (Bölüm 26), “Biliyor musun,” der, “en zor günlerimde bir kadının kollarını hayal eder, bu kolların ne kadar güzel olduğunu, onların arasında her şeyi unutacağımı, yaşadıklarımı sanki olmamış gibi hiç aklıma getirmeyeceğimi düşünürdüm. En ağır, en zor şeyleri benim sana anlatmam gerekirken, bütün gece sen anlatıyordun. Bu ağır şeyleri seninle paylaşmak, başka hiç kimseyle değil, sadece seninle paylaşmak bir mutluluktur.”

Bu paylaşma, bu armağan, elbette, Anna'nın hayatını kurtarmaya yetmez, İvan'ın Gulag'da yitirdiği otuz yılı da geri getirmez. Fakat, Grossman'ın, özgürlüğün ölmediği, onun insanlığımızın özü olduğu fikrini geçerli kılmak için yeterlidir. İçinde var olan bütün o acıya rağmen, *Her Şey Geçip Gider* bir armağandır, Grossman'ın dünyaya verdiği son armağan. Ci-

simlendirdiği en değerli fikirlere den biri de, eğer doğru ve güven verici bir Şekilde konuŐabilirsek, tarihlerimizin yk olmaktan uzaklaŐacaęıdır. Doğru olarak anlatılan ve doğru olarak dinlenen her öykü, bir armağan olabilir.

ROBERT CHANDLER

Çeviri: Sabri Gürses

1

Habarovsk treni sabah dokuza doğru Moskova'ya yaklaşıyordu. Pijamalı genç bir adam, havaya kalkmış saçlarını düzeltti ve pencereden sonbahar sabahının alacakaranlığına baktı. Esneyerek koridorda ellerinde havlu ve sabun kutularıyla dikilen insanlara seslendi:

“Yurttaşlar, sıranın en sonunda kim var?”

Elinde kıvrık bir diş macunu tüpü ve bir sabun parçası tutan amcanın arkasında bir de şişman bir hanımın olduğunu söylediler.

“Neden sadece bir tuvalet açık?” dedi genç adam.

“Başkente, son durağa yaklaşıyoruz, kondüktörler dersin tek işleri ticaret, yolcuya bakmaya vakitleri yok.”

Birkaç dakika sonra sabahlıklı şişman bir kadın belirdi ve genç adam ona şöyle dedi:

“Yurttaş, ben sizin arkanızdayım, bu arada koridorda dolaşmamak için kompartımanıma gideceğim.”

Genç adam kompartımanda turuncu bavulunu açtı ve eşyalarına hayran hayran bakmaya koyuldu.

Kompartıman komşularından kalın enseli olan birinci adam horluyordu; yanakları kırmızı, kafası dazlak ve genç olan ikincisi çantasındaki kâğıtları ayırıp sınıflandırıyor; zayıf, yaşlı bir adam olan üçüncüsü ise başını esmer yumruklarına dayamış oturuyor, pencereden

bakıyordu. “Okumaya devam edecek misiniz?” diye sordu genç adam, kırmızı yanaklı yol arkadaşına. “Kitabı bavula koymam gerekiyor da.”

Kompartıman komşusunun, bavuluna hayran kalmasını istiyordu genç adam. Bavulda suni ipek gömlekler, “Kısa Felsefe Sözlüğü”, mayo, beyaz çerçeveli bir güneş gözlüğü vardı. Ufak çaplı bir bölge gazetesine sarılmış ev yapımı, köy işi gri kurabiyeler vardı.

“Buyurun alın, bu *Eugénie Grandet* romanını geçen yıl tatilde okumuştum,” dedi komşusu.

“Yoğun bir eser, inkâr edilemez,” dedi genç adam ve kitabı bavula yerleştirdi.

Yolda iskambil oynuyorlar, içki içip bir şeyler atıştırırken sinema filmlerinden, plaklardan, mobilyalardan, Soçi’deki dinlenme evlerinden, sosyalist tarımdan konuşuyorlar, Spartak takımının mı, yoksa Dinamo’nun mu hücum hattının daha iyi olduğunu tartışıyorlardı.

Kırmızı yanaklı, dazlak kafalı yolcu, bölge merkezi olan bir kentte Sovyetler Birliği Sendikalar Konseyi eğitmeni olarak çalışıyordu, kabarık saçlı ise köyde geçirdiği izinden Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti Devlet Planlama Komitesi Gosplan’da ekonomist olarak çalıştığı Moskova’ya dönüyordu.

Üçüncü yol arkadaşları, alt kuşette horlayıp duran Sibiryalı şantiye şefi, kültürsüzlüğü yüzünden pek hoşlarına gitmemişti: Adam ana avrat küfrediyor, yemekten sonra geçiriyordu. Yol arkadaşının Devlet Planlama Komitesi’nde ekonomi bilimleri bölümünde çalıştığını öğrenince de, “Ekonomi politik nedir, kolhozcuların köyden kente işçilerden ekmek almaya gelmelerini mi anlatır?” diye sormuştu.

Kendi deyimiyle kayıt yaptırmaya koştuğu bir kavşak istasyonundaki büfede içkiyi fazla kaçırmış ve yol arkadaşlarını uzun süre uyutmamış, gürültü edip durmuştu:

“Yasaya kalırsa bizim işte eline hiçbir şey geçmez, ama eğer planı yerine getirmek istiyorsan, yaşamın gerektirdiği şekilde çalışman gerekir. Yani, ‘Ben sana vereceğim, sen de bana.’ Çar zamanında bunun adı özel girişimdi, bizde ise buna, ‘İnsana yaşama şansı ver, insan yaşamak ister,’ denir. Al işte sana ekonomi! Yeni bir kredi geldiğinde kayıtlara çocuk yuvasında bakıcı diye geçen koca bir mahalle dolusu çelik iskelet işçisi var benim elimde. Yasa, yaşama karşı çıkıyor, yaşam ise talepte bulunuyor. Planı yerine getir, al sana zam ve prim, ama laf aramızda on yıl boyunca lehim de yapabilirler bu adamlar. Yasa yaşama aykırı, yaşam da yasaya aykırı.”

Gençler ses çıkarmadılar, şantiye şefi sustuğunda, daha doğrusu susmayıp, tam tersine gürültüyle horlamaya başladığında ayıpladılar onu:

“Böylelerine dikkat etmek gerekir. Maskenin ardına gizlenir bunlar.”

“Çıkarıcı. İlkesiz. Çıfıtın teki.”

Issız yerlerden gelen bu kaba saba adam tarafından hor görülme sinirlerine dokunmuştu gençlerin.

“Benim inşaatta mahkûmlar çalışıyor. Onlar sizin gibilere ahmak diyorlar, oysa zaman gelecek ve komünizmi kimin kurduğunu anlamaya başlayacaklar, sizin hüneriniz olduğu ortaya çıkacak,” demişti bir ara şantiye şefi ve yan kompartımana iskambil oynamaya gitmişti.

Dördüncü yolcu, görünüşe bakılırsa numaralı vagona pek sık yolculuk etmiyordu. Ellerini pantolonundaki yamaları örtmek istercesine dizlerine koyarak oturuyordu genellikle. Siyah saten gömleğinin kolları dirsekleriyle elleri arasında bir yerde bitiyordu, yakasındaki ve göğsündeki beyaz düğmelerse bu gömleğe bir çocuk gömleği görünüşü veriyordu.

Gömlekteki beyaz çocuk düğmelerinin ağarmış şakaklarla, yaşlı, yorgun gözlerin bakışıyla bir araya gelme-

sinde gülünç ama aynı zamanda dokunaklı bir şey vardı.

Şantiye şefi emir vermeye alışkın bir sesle, “Babalık, masanın yanından çekil, çay içeceğim,” dediğinde yaşlı adam asker gibi ayağa fırlamış ve koridora çıkmıştı.

Boyaları kavlamış tahta bavulunun içinde yıkaya yıkaya canı çıkmış iç çamaşırlarının yanında ufalanmaya yüz tutmuş bir somun ekmek duruyordu. Kalitesiz, sert tütün içiyordu ve iğrenç duman komşularını rahatsız etmesin diye sigarasını sardıktan sonra tüttürmek üzere vagon sahanlığına gidiyordu.

Yol arkadaşları arada bir sucuk ikram ediyorlardı ona, şantiye şefi ise bir ara haşlanmış yumurta ve küçük bir kadeh Moskovskaya votkası vermişti.

Ondan iki kat genç olanlar bile ihtiyara “sen” diye sesleniyorlardı, şantiye şefi ise “babalığın” başkentte kendini bekâr diye tanıtıp genç bir kadınla evleneceğini söyleyip sürekli alay ediyordu.

Bir ara kompartımanda kolhozlardan laf açılmış ve genç ekonomist, köydeki tembellikleri kınayan laflar etmeye başlamıştı.

“Kendi gözlerimle görünce inandım, yönetim binasının yanında toplanıyorlar, arada bir kaşınıyorlar. Bu adamları işe yollayana kadar başkanın ve ekip başlarının göbeği çatlıyor. Kolhozcular da Stalin zamanında hiç ücret ödenmediğinden, şimdi ise azıcık bir para aldıklarından yakınıyorlar.”

Sendika eğitmeni iskambil destesini dalgın dalgın karıştırırken onu şu sözlerle destekledi:

“Ürün teslimatını yerine getirmiyorlarsa bu arkadaşlara neden ödeme yapılınsın ki. Adamları eğitmek gerek, bütün mesele bu.” Sonra çalışma alışkanlığını yitirmiş, büyük ve beyaz köylü elini havada salladı.

Şantiye şefi yağlanmış madalya kurdeleleriyle dolu göğsünü okşadı:

“Cephede ekmeğimiz vardı, Rus halkı karnımızı do-yurdu. Ve onu hiç kimse eğitmemiştir.”

“Bu doğru işte,” dedi ekonomist. “Yine de asıl mese-le Rus olmamız. Dile kolay, Rus!”

Eğitmen gülümseyerek yol arkadaşına göz kırptı: Rus, yani bir ağabey, eşitler arasında birinci!

“İnsanı kızdıran da bu,” dedi genç ekonomist, “bu adamlar Rus üstelik! Azınlık uluslardan değiller ki. Birisi diklenmişti bana, ‘Beş yıl ıhlamur yaprağı yedik, kırk yedi yılından beri iş ücreti almadık,’ diye. Çalışmayı sev-miyorlar. Artık her şeyin halka bağlı olduğunu anlamak istemiyorlar.”

Sessizce konuşmayı dinleyen kır saçlı adama bir göz attı:

“Sen kızma babalık. Çalışma görevinizi yerine getir-miyorsunuz, devlet de size yüz çevirdi.”

“Ne yapsınlar,” dedi şantiye şefi. “Bilinç diye bir şey yok ki, her gün yemek istiyorlar.”

Bu konuşma da vagon içindeki ve vagon dışındaki çoğu konuşmalar gibi bir sonuca bağlanmadan bitti. Bir hava binbaşı altın dişlerini parlatarak kompartımana şöyle bir göz attı ve gençlere sitem ederek, “Siz ne diyor-sunuz yoldaşlar? Kim çalışacak peki?” dedi.

Sonra gençler başladıkları iskambil oyununu bitir-mek için komşu kompartımana gittiler. İşte çok uzun bir yolculuk böyle geçmişti... Yolcular terliklerini bavulları-na koyuyor, bayatlamış ekmekleri, mavi rengi görünene dek kemirilmiş tavuk kemiklerini, beyazlaşmış sucuk parçalarını masaların üzerine bırakıyorlardı.

Buruş buruş olmuş çarşafı toplayan asik suratlı kadın kondüktörler de işlerini bitirmişlerdi artık.

Vagon dünyası birazdan dağılacak. Yapılan espriler, yüzler unutulacak, kahkahalar da, öylesine anlatılan alın-yazısı da, öylesine dile getirilen acı da.

"İvan Grigoryeviç, şafak sökerken kuşetli vagonun kanepesinde uyandı, tekerleklerin gürültüsüne kulak kabarttı, gözlerini araladı, pencerenin ardındaki şafak vaktinin alacakaranlığına bakmaya başladı...

Hapisliğinin yirmi dokuz yılı boyunca düşlerinde birkaç kez çocukluğunu görmüştü. Bir keresinde küçük bir koy girmişti düşüne, sakin suyun içinde, dibi örten küçük taşların üstünde birkaç küçük çağanoz sessiz yürüyüşleriyle yan yan koşmuş ve yosunların arasına gizlenmişti... İvan Grigoryeviç, ayağının altında yumuşacık su yosunlarını hissederek yuvarlak taşların üstünden ağır ağır yürüyordu, uskurmu ve istavrit yavruları cıva akıntısı gibi fışkırıyor, onlarca uzun damlacık halinde sağa sola saçılıyordu... Güneş yeşil su çayırılarını, köknar ağaçlarını ışığa boğuyordu: Bu sevimli koy, tuzlu suyla değil, tuzlu ışıkla doluydu sanki...

Sabah yeryüzünün havasını soluyan hiçbir varlığın dayanamayacağını düşündüğü o yalnızlık duygusuyla gözlerini açtı.

Öğrencilik yıllarının geçtiği, sevdiği kadının yaşadığı kente gidiyordu. Sevdiği kadın yıllar önce mektup yazmayı kestiğinde onun ardından gözyaşı dökerken mektuplaşmalarını ancak ve ancak ölümün kesebileceğinden kuşkusu yoktu. Ama sevdiği kadın yaşıyordu, hayattaydı..."

Her Şey Geçip Gider, Vasili Grossman'ın epik başyapıtı *Yaşam ve Yazgı'nın* kaldığı yerden başlayan, Stalin dönemindeki zorunlu çalışma kamplarının sonrasını anlatan lirik ve dramatik bir roman.

#sovyetedebiyatı #mahkumiyet #çalışmakampı #sovyetlerbirliği #rustarihi

 can

canyayinlari.com | f | | X canyayinlari

roman

ISBN 978-975-07-5949-9

9 789750 759499